

САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА МЕТОДИ АКТИВІЗАЦІЇ

Ірина Семенишина

Подільський державний аграрно-технічний університет, м.Кам'янець-Подільський
isemenisina@gmail.com

<https://doi.org/10.37406/sXXIcp.2021.v1.231>

Вступ

Однією з важливіших проблем, які стоять перед вищою школою, є підвищення якості підготовки фахівців. Здобувач вищої освіти та випускник закладу вищої освіти повинен не тільки отримувати знання з дисциплін освітньо-професійної програми, оволодівати навичками та вміннями, використовувати ці знання, але і уміти самостійно отримувати нові знання. І тому все більшого значення набуває самостійна робота здобувачів вищої освіти. Цій проблемі приділяється особливу увагу в літературі з педагогіки, психології та методики викладання. Узагальнюється досвід практичної роботи.

Розділ 1.

В даний час у нашій країні відбуваються суттєві зміни в національній політиці освіти. Це пов'язано з переходом на позиції особистісно-орієнтованої педагогіки. Одним із завдань сучасного навчального закладу стає розкриття потенціалу всіх учасників педагогічного процесу, наданням їм можливостей прояву творчих здібностей [1, с.69].

Отже, на перший план виступає нова мета в освіті – формувати такі якості мислення, пам'яті, уваги, які дозволяють здобувачу вищої освіти самостійно засвоювати інформацію, яка постійно оновлюється, розвивати такі здібності та вміння, які забезпечують йому не відставати від науково-технічного прогресу та інформаційних процесів [2, с.112].

Звичайно, проблема організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти не нова. Теорія та методика навчання у вищій школі має деякий арсенал наукових досліджень, які аналізують той чи інший аспект самостійної роботи здобувачів вищої освіти, але як сама практика її організації, так і дидактика ще далекі від ефективного розв'язання завдань професійної підготовки майбутніх фахівців. У вищих навчальних закладах виникає необхідність якісно нового рівня організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти, який урахував би попередній досвід та останні наукові дослідження в галузях педагогіки та психології. Процеси модернізації, що відбуваються в освіті під впливом соціально-економічних змін у країні, обумовлюють основні напрямки вдосконалення професійної підготовки здобувачів вищої освіти у закладах вищої освіти:

- розвиток творчих здібностей, активності та самостійності здобувачів вищої освіти;
- забезпечення держави кваліфікованими, ініціативними кадрами, які будуть мати ґрунтовну теоретичну й практичну підготовку зі спеціальності, зможуть самостійно вирішувати професійно важливі проблеми;
- формування в здобувачів вищої освіти прагнення до неперервної самоосвіти, здатної постійно оновлювати наукові знання та вміння, швидко адаптуватися до змін і коригувати професійну діяльність [3, с.86-88].

Як показав аналіз досліджуваної проблеми, найбільш міцними є ті знання, уміння й навички, які здобуваються самостійно, а майбутній спеціаліст буде висококваліфікованим той, хто, проявляючи пізнавальний інтерес і власну ініціативу в навчанні, привчив себе працювати систематично, наполегливо, творчо. А тому можна вважати, що до найефективніших форм професійної підготовки майбутніх фахівців можна віднести самостійну роботу.

Водночас обсяг знань збільшується, тому існуюча інформаційна модель освіти втрачає свою актуальність, і не випадково навчальними планами вищих закладів освіти на самостійну роботу здобувачів вищої освіти відводиться значна частина часу.

Проблемою самостійної роботи займалися багато вітчизняних дослідників, серед яких можна виділити Н.Г. Дайрі, Б.П. Єсипова, Т.І. Шамову, Г.І. Щукіну та ін. Серед сучасних дослідників проблемою самостійної роботи займаються О.В. Ващук, Н.Г. Лукінова, Л.М. Тернавська та ін. Але і дотепер не має однозначного поняття «самостійної роботи», не з'ясовано її місце у навчальному процесі, тому питання стосовно самостійної роботи є актуальним. До проблеми самостійної роботи студентів у педагогічному процесі вдавалися вчені, серед яких слід відзначити: Г.М. Алова, Ю.К. Бабанського, В.В. Давидова, М.А. Данилова, Г.В. Кудрявцева, І.Я. Лернера, Н.Ф. Талізину. Вчені та педагоги-практики завжди приділяли багато уваги вивченню різних аспектів, пов'язаних із самостійною роботою. Аналіз психолого-педагогічних досліджень, а також методичної літератури дозволяє зробити висновок про недостатню готовність більшості здобувачів вищої освіти до нових для них форм самостійної роботи у закладах вищої освіти [4, с.89].

При вивченні національних і світових напрямлень розвитку вузівської освіти чітко проявляються слідуєчі тенденції та сучасні соціокультурні вимоги диктують цінність ідеї самостійної освіти, коли від здобувачів вищої освіти вимагають постійного удосконалення знань в умовах інформаційного освітнього процесу: скорочення аудиторної загрузки, заміна пасивного слухання лекцій самостійною роботою здобувачів.

Систематична діяльність викладача, якій керує самостійною роботою здобувача вищої освіти становиться домінантною в сучасних умовах переходу багатоступеневої підготовки фахівців.

В залежності від місця та часу проведення самостійної роботи здобувача освіти, характеру керівництва нею викладача та способи контролю за її результатами слід виділити слідуєчі види: самостійна робота здобувачів вищої освіти під час основних аудиторних занять (лекцій, практичних занять, лабораторних робіт); самостійна робота здобувачів вищої освіти під контролем викладача у формі планових консультацій, заліків і іспитів; поза аудиторну; самостійну роботу здобувачів вищої освіти при виконанні завдань творчого характеру. Ця класифікація достатньо умовна і в реальному освітньому процесі ці види часто можуть перетинатися один з одним. Самостійна робота здобувачів вищої освіти набуває особливої актуальності при вивченні спеціальних дисциплін, оскільки стимулюють здобувачів вищої освіти до роботи з необхідною літературою, виробляють навички прийняття рішень. З цієї точки зору, перспективним вбачається розробка одного великого завдання колективом з кількох здобувачів освіти, оскільки такий підхід дає навички колективної творчості. Це вимагає від викладача педагогічних знань в проведенні ділових ігор. В такому разі здобувачі освіти краще засвоюють знання, краще

розуміють ті процеси, у яких беруть участь. Велику допомогу в такій організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти можуть брати на себе інформаційні комп'ютерні технології. При складенні контрольних самостійних завдань викладач може керуватися такими критеріями: об'єм кожного завдання повинен бути таким, щоб при володінні матеріалом, здобувач освіти встиг викласти відповідь на всі питання завдання чи тесту за відповідний час; всі завдання повинні бути однакової складності; в кожному завданні повинно бути питання по матеріалу, який вивчається самостійно. Виконання контрольної роботи повинно гарантувати самостійне та ефективне її виконання кожним здобувачем вищої освіти.

Основні форми організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти визначаються такими параметрами:

- зміст навчальної дисципліни;
- рівень освіти та ступінь підготовленості здобувача освіти;
- необхідністю впорядкування навантаження на здобувача освіти при самостійній роботі.

Форми самостійної роботи студентів можуть бути такими: реферати по дисципліні нам, семестрові завдання, курсові роботи, презентації по окремих темах, бакалаврські та магістерські роботи. Велике значення має психологічний настрій здобувача вищої освіти на важливість виконання роботи як в плані професійної підготовки, так і в плані розширення ерудиції фахівця. Необхідно показати здобувачу вищої освіти, що результати самостійної роботи допоможуть йому краще зрозуміти лекційний матеріал.

Для ефективності самостійної роботи здобувачів вищої освіти необхідно виконувати ряд умов:

- забезпечення правильного співвідношення аудиторії та самостійної роботи;
- методично вірно організувати роботу здобувача освіти в аудиторії та поза нею;
- забезпечення здобувачів вищої освіти необхідними методичними матеріалами з метою переведення процесу самостійної роботи в процес творчій;

Контроль за організацією та ходом самостійної роботи та заохочення здобувача вищої освіти на її якісне виконання

Слід виділити три етапи формування творчої самостійності: підготовча діяльність (самостійна робота); часткова діяльність (самостійна робота); творча самостійна діяльність; тоді пропонується наступна характеристика етапів формування творчої самостійності здобувачів вищої освіти:

- підготовча діяльність (самостійна робота). Діяльність здобувачів вищої освіти відбувається під керівництвом викладача. У здобувача вищої освіти відсутня система знань і немає ще готовності до їх використання в конкретних ситуаціях;

- часткова діяльність (самостійна робота). Діяльність здобувача вищої освіти характеризується творчою самостійністю з незначною допомогою викладача. Викладач консультує, направляє, допомагає скласти план виконання роботи. На відміну від першого етапу, здобувач освіти проявляє ініціативу та здатність до творчої діяльності.

- творча самостійна діяльність. В діяльності здобувача вищої освіти спостерігається високий прогнозований рівень власної діяльності: здобувач освіти може виконати проект повністю самостійно. Викладач виступає в ролі координатора дій, допомагає студенту в роботі.

Самостійна робота може відбуватися індивідуально або групами здобувачів вищої освіти в залежності від мети, об'єму, конкретної тематики самостійної роботи, рівня складності та рівня умінь здобувачів освіти. Контроль результатів самостійної роботи здобувачів вищої освіти повинен здійснюватись в рамках часу, відведеного на аудиторні заняття та поза аудиторну самостійну роботу здобувачів освіти з певної дисципліни, може проходити у письмовій, усній та змішаній формі.

В педагогічній літературі скоріш за все самостійною роботою називають роботу, яку планують викладачі для здобувачів вищої освіти. Вони виконують її при методичному керівництві викладача, але без його безпосередньої участі. Навички, які отримують здобувачі вищої освіти працювати самостійно допоможуть випускникам в перші роки їх роботи. Це навчить молодого фахівця самостійно приймати рішення в межах своєї компетенції, брати на себе відповідальність. Такий орієнтир повинен бути покладений в основу всієї педагогічної діяльності по організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти.

Аналіз практики викладання предметів у закладах вищої освіти дозволяє зробити висновок, що самостійна робота сприяє: поглибленню та розширенню знань, формуванню інтересам до пізнавальної діяльності; оволодінню прийомами процесу пізнання; розвитку пізнавальних здібностей. Саме тому вона стає головним резервом підвищення ефективності підготовки спеціалістів. Контроль за самостійною роботою можна провести у формі: співбесіди, перевірки конспектів, захисті рефератів, перевірки письмових індивідуальних завдань, колоквиуму, науково-практичної конференції, захисту проєктів і презентацій, комплексного тестування, контрольної роботи та ін. Здобувач вищої освіти, як правило, в певні строки звітує про виконання самостійних завдань.

Саме викладач може зробити самостійну роботу здобувачів вищої освіти більш ефективною. Які ж шляхи організації цієї роботи з боку викладача можна виділити: це навчання здобувачів вищої освіти прийомам і способам самостійної роботи, забезпечення кожного здобувача вищої освіти необхідними методичними рекомендаціями, навчальними посібниками тощо; застосування активних методів навчання (дискусії, ділові ігри, індивідуалізація допоміжних завдань, розробка варіантів творчих завдань, залучення здобувачів вищої освіти до науково-дослідної роботи. У зв'язку з цим можна запропонувати такі види самостійної роботи: робота з відповідними підручниками, самостійне вивчення окремих тем або питань із складанням конспекту, виконання самостійних робіт у формі рефератів, доповідей з конкретних проблем, складання письмових звітів або усних доповідей, анотування та конспектування монографій чи їх окремих глав, статей, виконання письмової контрольної роботи або тестування.

В сучасних умовах перед педагогічними працівниками стоїть ряд завдань з метою організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти створення електронного навчально-методичного посібника, як носія навчально-наукового змісту навчальної дисципліни, який відповідає вимогам професійної підготовки майбутніх фахівців. Посібник нового типу повинен максимально полегшити розуміння понять, тверджень та прикладів.

Інноваційні освітні технології спрямовані на те, щоб підвищити інтерес до навчання, привчити здобувача вищої освіти працювати самостійно, бути компетентним та мобільним, адаптуватися до вимог сучасного суспільства.

Розділ 2.

Провідну роль в організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти мають інформаційні технології, а саме вони відкривають здобувачам вищої освіти доступ до самоосвіти, нетрадиційного накопичення знань через джерела інформаційно-комунікативних технологій, розширюють можливості для творчості. Самостійну роботу студентів при вивченні дисциплін освітньо-професійної програми та навчального плану з використанням інформаційних технологій необхідно організовувати як цілісну систему: використання освітніх сайтів, робота з електронними виданнями, виконання індивідуальних завдань на основі використання інформаційно-комунікативних технологій, поточної атестації за допомогою електронного тестування, як однієї з форм організації контролю за самостійною роботою здобувачів вищої освіти.

Впровадження інформаційно-комунікативних технологій у навчання всіх дисциплін відкриває широкі перспективи поглиблення теоретичної бази знань здобувачів вищої освіти, посилення прикладної спрямованості навчання, розкриття творчого потенціалу здобувачів освіти та викладачів у відповідності до їх запитів і здібностей. Одним із видів програмних засобів навчального призначення є електронні підручники. Використання комп'ютерів у закладах вищої освіти для вивчення різних дисциплін дозволить підвищити результативність навчання, але за умови підвищення ефективності якості освіти. Освіта є важливою, невід'ємною сферою соціального життя. Саме освіта формує інтелектуальну, духовну, культурну, спроможну до дій особистість, необхідну сучасному суспільству. Завдання, яке стоїть перед викладачами покращити якість освіти майбутніх фахівців шляхом урізноманітнення форм і методів навчання. Слід зауважити, що електронний підручник не покликаний замінити друкований підручник, а спроможний полегшити процес опрацювання теоретичного матеріалу та виконання практичних завдань, оскільки використовується паралельно з традиційним підручником.

В наш час до електронних підручників пред'являються наступні вимоги: структурність; зручність в обігу; наочність викладеного матеріалу. Електронний підручник повинен містити систематизований матеріал по відповідності науково-практичній області знань, забезпечувати творче та активне оволодіння здобувачами вищої освіти знаннями, уміннями та навичками в цій області. Електронний підручник повинен відрізнятися високим рівнем виконання та художнього оформлення, повнотою інформації, якістю технічного виконання, наочністю, логічністю та послідовністю викладу. Це таке навчальне видання, що містить систематизований виклад навчальної дисципліни або її частини, що відповідає освітньо-професійній програмі та навчальній програмі.

Тестовий електронний підручник. Це найпростіша форма електронного підручника. Основну складність становить підбір і формулювання питань, а також інтерпретація відповідей на питання. Тест дозволяє одержати об'єктивну картину знань, умінь та навичок, якими володіє здобувач вищої освіти у певній предметній області.

Енциклопедія. Це базова форма електронного підручника. Інформація, яка сконцентрована в електронному підручнику, повинна бути повною та навіть надлишковою стосовно стандартів освіти.

Задачник. Задачник в електронному підручнику здійснює функцію навчання. Здобувач вищої освіти одержує навчальну інформацію, що необхідна для вирішення

конкретного завдання.

Креативне середовище. Сучасні електронні підручники повинні забезпечувати творчу роботу здобувача освіти. Саме творча робота сприяє формуванню та закріпленню комплексу навичок і вмінь здобувачів вищої освіти. Креативне середовище дозволяє організувати колективну роботу над проектом.

Авторське середовище. Електронний підручник повинен бути адаптованим до навчального процесу. Тобто дозволяти враховувати особливості конкретного навчального закладу, конкретної спеціальності. [5, с.52].

Серед основних вимог до створення електронних підручників для освітнього процесу: науковості, доступності, проблемності, велика увага приділяється наочності навчання. Наочність навчання при використанні комп'ютерних програм має деякі переваги перед навчанням з використанням традиційних підручників. Електронний підручник може бути виконаний у двох варіантах: для відкритого доступу через глобальну мережу internet; для використання в процесі аудиторного навчання (для локальної мережі).

При роботі з електронним підручником можна виділити три основних режими: навчання без перевірки; навчання з перевіркою, при якому наприкінці кожної теми, глави здобувачам освіти пропонується відповісти на кілька питань, що дозволяють визначити ступінь засвоєння матеріалу; тестовий контроль, призначений для підсумкового контролю знань здобувачів освіти із встановленням оцінки.

Таким чином виникає важливе питання: кому та навіщо потрібний електронний підручник? Відповідь:

1. Для самостійної роботи здобувачів вищої освіти. Він:

а) полегшує розуміння навчального матеріалу за рахунок інших, ніж у друкованій навчальній літературі, способів подачі матеріалу;

б) допускає адаптацію відповідно до потреб здобувача освіти, рівня його підготовки, інтелектуальних можливостей;

в) надає можливості для самоперевірки на всіх етапах роботи;

г) виконує роль викладача, надаючи необмежену кількість роз'яснень, повторень, підказок та інше.

2. Для роботи на практичних заняттях. Електронний підручник:

а) дозволяє викладачу проводити заняття у формі самостійної роботи за комп'ютерами, залишаючи за собою роль керівника та консультанта;

б) дозволяє викладачу за допомогою комп'ютера швидко та ефективно контролювати знання здобувачів вищої освіти;

в) дозволяє виносити на лекції та практичні заняття матеріал, можливо, менший за обсягом але найбільш істотний за змістом, залишаючи для самостійної роботи з електронним підручником те, що виявилось поза рамками аудиторних занять;

г) дозволяє індивідуалізувати роботу зі здобувачами вищої освіти, особливо це стосується домашніх завдань і контрольних заходів.

Таким чином, електронний підручник повинен, зберігаючи всі можливості звичайних підручників, мати принципово нові у порівнянні з ними, якості, що забезпечують високий рівень наочності, ілюстративності та високу інтерактивність, забезпечувати нові форми структурованого подання більших обсягів інформації і знань. Метою створення електронних підручників є підготовка підростаючого покоління до життя в інформатизованому суспільстві та підвищення ефективності навчання шляхом впровадження засобів інформатизації. Електронні підручники

повинні задовольняти навчально-методичні вимоги, які базуються на вимогах до традиційних підручників, що визначені Міністерством освіти і науки України, але мають свої особливості [6, с.230].

Перспективним шляхом удосконалення та оптимізації навчального процесу є використання мультимедійної системи. Мультимедіа, маючи особливий вплив на сфери навчання та виховання, дає змогу інтенсифікувати процес навчання, надати йому динамізм, гнучкості, посилити його прикладну спрямованість.

Сучасне викладання неможливе без використання мультимедіа технологій, як інструменту для вдосконалення та оптимізації навчального процесу. Мультимедіа розуміється як сучасна комп'ютерна технологія, що дозволяє об'єднати в комп'ютерній системі текст, звук, відеозображення, графічні зображення й анімацію. Використання віртуальної реальності у педагогічному процесі породжує ефект присутності, а це робить можливим змінити всю систему навчання й виховання. Виникає можливість багато інформаційних матеріалів передавати здобувачам вищої освіти через їх безпосереднє зіткнення з досліджуваними об'єктами та явищами, моделювати виховні ситуації, у яких здобувачу треба буде приймати якісь рішення та діяти відповідно до обставин. Звідси стає очевидним, що дидактичні можливості мультимедійних засобів навчання зростають в міру розвитку їх техніко-технологічного та програмно-методичного рівня. Мультимедійні засоби навчання є невід'ємним компонентом практично будь-якої сучасної методичної системи.

Використання мультимедіа сприяє:

- індивідуалізації навчально-виховного процесу з урахуванням рівня підготовленості, здатностей, інтересів і потреб здобувачів вищої освіти;
- зміні характеру пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти у бік її більшої самостійності та пошукового характеру;
- стимулюванню прагнення здобувачів вищої освіти до постійного самовдосконалення та готовності до самостійного перенавчання;

Використання мультимедійних засобів є необхідною ланкою у роботі творчого викладача тому, їх арсенал дидактичних можливостей дуже великий. Стисло його можна визначити так:

- урізноманітнення форм подання інформації, навчальних завдань;
- широка індивідуалізація процесу навчання, розширення поля самостійності;
- активізація навчальної роботи здобувачів вищої освіти, посилення їх ролі як суб'єкта навчальної діяльності;
- посилення мотивації навчання.

Отже, різні види мультимедійних засобів навчання дозволяють моделювати умови навчальної діяльності, реалізовувати їх у різноманітних тренувальних справах ситуативного характеру. Кожен із вказаних видів сприяє більш раціональній діяльності викладача на певному етапі навчального процесу, розширюючи її можливості, с за умови методично правильного використання – й економії часу, інтенсифікуючи тим самим весь педагогічний процес.

Для забезпечення ефективності мультимедіа у навчанні, потрібно відзначити що:

- якість програмного забезпечення навчального курсу не єдина мета;
- монітор не може замінити дошку;
- традиційні методи і засоби навчання не можна ігнорувати;
- мультимедійними технологіями не варто зловживати.

Практикою доведено, що мультимедійні технології як засоби навчання можна використовувати при проведенні різного типу занять. Наприклад, при читанні лекцій застосовуються презентації, що містять різні види інформації: текстову, звукову, графічну, анімації. Популярними є електронні підручники, які є одним із інструментів самостійної підготовки з предмета. На практичних заняттях використання тестових програм для закріплення та контролю знань.

При підборі мультимедійного засобу викладачеві необхідно враховувати особливості конкретної навчальної дисципліни, передбачати специфіку відповідної науки, особливості методів дослідження, її закономірностей. Мультимедійні технології повинні відповідати цілям і завданням курсу навчання та органічно вписуватися в навчальний процес.

Мультимедійні засоби навчання є універсальними, оскільки можуть бути використані на різних етапах заняття:

- під час мотивації як постановка проблеми перед вивчення нового матеріалу;
- у поясненні нового матеріалу;
- під час закріплення та узагальнення знань;
- для контролю знань.

Цілеспрямована робота викладачів з формування та розвитку пізнавальної активності здобувачів вищої освіти це гарант підвищення якості засвоєння ними навчального матеріалу, розвитку їх мислення тощо. Значні дидактичні можливості для підвищення рівня пізнавальної активності мають нові інформаційні технології.

Модульне навчання спосіб організації навчального процесу на основі блочно-модульного подання навчальної інформації. Кожний модуль характеризується закінченістю й відносною самостійністю. Сукупність таких модулів складає ж єдине ціле при розкритті теми чи усієї навчальної дисципліни. Модульне навчання розраховане на значну самостійну роботу здобувачів вищої освіти при дозованому засвоєнні навчальної інформації, зафіксованому у модулях. Іноді цей вид навчання називають блочно-модульним, вважаючи, що кожний модуль формується при поділі навчальної програми на блоки. [7, с.50-51]. Досвід показує, що за такого підходу до викладання підвищується зацікавленість предметом та активність здобувачів вищої освіти, покращується сприйняття та засвоєння матеріалу. Здобувачі вищої освіти набувають тих практичних навичок, цінність яких дуже важлива для майбутніх фахівців.

На сучасному етапі керована самостійна робота це цілеспрямована діяльність викладача та здобувачів вищої освіти. При цьому керована самостійна робота здобувачів освіти повинна бути ретельно організованою та проконтрольованою викладачем, а її організація включати ряд етапів: визначення цілей роботи, відбір змісту, визначення завдань та обов'язково контроль. Вона повинна обов'язково закінчуватись аналізом не тільки сформованих знань, але й самою здійсненою діяльністю [8, с.221]. Під керованою самостійною роботою слід розуміти процес самостійного набуття знань, оволодіння навичками та вміннями, керований викладачем опосередковано (через методичні вказівки, посібники, інструкції); або самим здобувачем вищої освіти (через визначення цілей роботи, вибір ефективних шляхів їх вдосконалення та самооцінки). Тому однією з найважливіших задач викладачів є допомога здобувачам освіти в оволодінні ними. При цьому необхідно ретельно планувати не тільки аудиторну але й поза аудиторну навчальну роботу здобувачів вищої освіти.

Якість планування, організації й контролю самостійної роботи визначає ефективність процесу навчання. Останнім часом в організації самостійної роботи широко використовуються інформаційні технології. Це перш за все, робота з періодичними виданнями, Інтернет, електронні підручники, телекомунікаційні проекти, а також вказівки до інтерпретації навчального матеріалу для самостійного вивчення при проведенні занять з різних предметів. Активно впроваджується в навчальний процес вищих навчальних закладів кейс-метод, який передбачає формування комплексу літератури, методичних посібників, збірників завдань.

Під час організації самостійної роботи слід враховувати індивідуально-психологічні особливості кожного здобувача вищої освіти. Диференціацію можна здійснювати таким чином: усім здобувачам освіти пропонують однакові завдання, але для груп чи окремих здобувачів встановлюється різний їх обсяг. Доцільно пропонувати завдання різного рівня складності з правом вибору бажаного варіанту. Це стимулює самостійну роботу здобувача вищої освіти, посилює прагнення максимально використати свої можливості.

Контроль за виконанням самостійної роботи здобувачів вищої освіти є невід'ємною складовою навчального процесу. Впроваджуючи форму контролю, викладач повинен дотримуватися педагогічних вимог: об'єктивності перевірки та оцінки, індивідуального характеру, систематичності, регулярності, всебічності та диференційованої перевірки.

Оцінювання повинно бути прозорим і зрозумілим для здобувачів освіти. Вони мають бути ознайомлені з критеріями оцінювання до початку навчання. Стимулювання контролюючої діяльності здобувачів освіти забезпечує використання комунікативно спрямованих перевіряючих завдань, тестів, елементів змагання (хто скоріше, хто краще виконає роботу) взаємоперевірки; можливості самостійно виправити помилки (самоконтроль).

Створення викладачем ситуації успіху важливий компонент самостійної роботи. Для створення ситуації успіху використовується різноманітні педагогічні засоби, насамперед позитивність оцінювання. Це вміння педагога при оцінюванні діяльності здобувача освіти підкреслити значущість досягнутого результату, це потреба педагога підтримати (але ніяк не принизити) людську гідність. Не потрібно порівнювати досягнення одного здобувача вищої освіти з досягненнями іншого.

Результативність самостійної роботи здобувача вищої освіти багато в чому залежить від того, наскільки він володіє методами опрацювання наукових джерел, наскільки опанував уміння конспектувати, складати тези, виписки. Викладач також визначає вид самостійної роботи (план, тези, виписки, конспект чи реферат), що повинен виконати здобувач освіти, де і яким чином прозвітує він про виконання завдань для самостійної роботи. Здобувачам вищої освіти повинен бути доступним інтерактивний комплекс навчально-методичного забезпечення. Форма занять повинна бути комбінованою. Іноді потрібно поєднувати традиційну лекцію з виступами здобувачів освіти, лекції з застосуванням засобів мультимедіа; розв'язання задач; виконання завдань із використанням комп'ютерних математичних пакетів. Необхідно вчити здобувачів вищої освіти працювати з навчальною літературою, важливо виховувати у них прагнення до самостійної дослідницької діяльності через виконання навчальних проектів [4. с.89-93].

Висновки

Таким чином, самостійна робота здобувачів вищої освіти невід'ємна частина

навчального процесу у вищій школі, що сприяє поглибленню й розширенню знань, посиленню інтересу до пізнавальної діяльності, формуванню творчої особистості фахівця, здатного до самовдосконалення та самоосвіти.

Мотивуючими чинниками самостійної роботи є:

широке застосування професійно орієнтованих завдань для аудиторної та позааудиторної роботи здобувачів вищої освіти;

- використання сучасних педагогічних технологій навчання, які поєднують науково обґрунтовані індивідуальні та колективні форми роботи;

- індивідуалізація навчання з урахуванням рівня підготовки та здібностей кожного здобувача вищої освіти;

- впровадження педагогіки співробітництва;

- навчання здобувачів вищої освіти організації самостійної навчальної діяльності.

Сьогодні самостійна робота це частина навчального процесу, яка проходить під керівництвом викладача та спонукає до активності, самостійності та застосування творчих здібностей здобувачів вищої освіти та є необхідним атрибутом життєвої позиції майбутнього фахівця.

Аналіз психолого-педагогічної, методичної літератури, дисертаційних досліджень, результати перевірки рівня знань показали, що для організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти необхідні наступні умови:

- формування у здобувачів вищої освіти інтересу до самостійної роботи та необхідність в ній;

- оволодіння здобувачами вищої освіти уміннями і навичками самостійної навчальної діяльності;

- надання своєчасної допомоги здобувачам вищої освіти для усунення недоліків та фахове керівництво самостійною роботою здобувача вищої освіти;

- розробка необхідного методичного матеріалу для організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти;

- використання різноманітних методів і форм організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти. Брати до уваги їх індивідуальні здібності та психологічні особливості.

Список використаних джерел

- [1] Іванишин В. В., Комарніцький С. П., Теренов Д. Б. Розвиток освітнього процесу в умовах вимушеного дистанційного навчання. *Проблеми підготовки фахівців-аграріїв у навчальних закладах вищої та професійної освіти* : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, м. Кам'янець-Подільський, 2 жовтня 2020р. Кам'янець-Подільський, 2020. С. 69-71.
- [2] Антонюк М. С. Психологічні особливості формування у студентів умінь і навичок самостійної роботи. *Сучасні педагогічні технології у вищій школі* : науково методичний збірник Київ, 2005. С. 111-113.
- [3] Драч І. І. Самостійна робота студентів вищих навчальних закладів як важливий елемент сучасної підготовки фахівців. *Нові технології навчання* : наук.-метод. збірник. Київ : Науково- методичний центр вищої освіти, 2004. Вип. 37. С. 86-90.
- [4] Семенишина І. В. Самостійна робота, як важливий резерв підвищення ефективності підготовки спеціалістів. *Аграрна освіта* : збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський, 2015. Вип 1. С. 89-93.

-
- [5] Вембер В. П. Навчально-методичні вимоги до електронного підручника. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія №2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання* : збірник наукових праць. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2006. №4 (11). С. 50-56.
- [6] Семенишина І. В., Козак О. В. Впровадження електронного підручника як ефективного засобу підвищення якості освіти. *Професійно-прикладні дидактики* : міжнародний науковий журнал. Кам'янець-Подільський, 2017. Вип. 3. С. 229-238.
- [7] Гриньова М. В. Впровадження модульного принципу навчання. *Рідна школа*. 1993. № 7. С. 50-51.
- [8] Гурська О. В. Основні аспекти та проблеми організації самостійної роботи студентів ВНЗ. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Педагогіка А.С. Макаренка в полікультурному освітньому просторі», присвячена 125-й річниці з дня народження А.С. Макаренка*, м. Полтава, 12-14 березня 2013р. Полтава, 2013. 221 с.
- [9] Буряк В. Самостійна робота як вид навчальної діяльності школяра. *Рідна школа*. 2001. № 9. С. 49-52.
- [10] Кульга Н. К. Використання інноваційних технологій навчання – запорука успіху якісної підготовки фахівців. *Проблеми освіти*. 2000. Вип. 22. С. 75-84.